

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL Sklep I Cp 2424/2017
ECLI:SI:VSLJ:2018:I.CP.2424.2017

Evidenčna številka:	VSL00012476
Datum odločbe:	16.05.2018
Senat, sodnik posameznik:	Alenka Kopal Velkavrh (preds.), Dušan Barič (poroč.), Bojan Breznik
Področje:	OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - PRAVO EVROPSKE UNIJE - VARSTVO POTROŠNIKOV
Institut:	potrošniška kreditna pogodba - potrošniška hipotekarna kreditna pogodba - kredit v CHF - sprememba vrednosti tečaja tuje valute - predvidljivost - prosto urejanje obligacijskih razmerij - valutna klavzula - causa credendi - oderuška pogodba - sklenitvena faza pogodbe - pravica in dolžnost informiranja - pojasnilna dolžnost banke - nepošteni pogodbeni pogoji - predmet pogodbe - jezik, ki je potrošnikom lahko razumljiv - načelo vestnosti in poštenja - skrbnostjo dobrega strokovnjaka - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - nejasni pogodbeni pogoji - delna ničnost pogodbe - spremenjene okoliščine

Jedro

Sklenitev kreditne pogodbe v valuti, ki ni valuta, v kateri prejema dohodke, za kreditojemalca nedvomno predstavlja tveganje. Prevzem takšnega tveganja v zameno za ugodnejšo obrestno mero sam po sebi ni nedopusten, čeprav bi bilo tveganje za potrošnika precejšnje in neobvladljivo. Bistveno pa je, da je tveganje prevzeto na podlagi poštenih in odprtih pogajanj ter kot posledica informirane odločitve.

Dogovor o valuti vračila je glavni predmet pogodbe, saj gre za bistven del pogodbenega razmerja. Kot takšen je lahko podvržen presoji poštenosti le, če ni bilo zadoščeno zahtevi po njegovi jasnosti in razumljivosti. Slednja pa je izpolnjena le, če je tožena stranka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost.

Pojasnilna dolžnost banke v razmerju do stranke izhaja že iz splošne informacijske obveznosti, ki v predpogodbeni fazi zavezuje vse poslovne subjekte in izvira iz načela vestnosti in poštenja. To načelo od banke, ki na trgu profesionalno opravlja storitve na finančnem področju, zahteva, da z nasprotno stranko deli informacije, ki so pomembne za sklenitev posla, vključno s tveganji, ki jih prinaša. Informacije morajo biti resnične in popolne, da se stranka lahko nanje upravičeno zanesa. Dolžnost zagotavljanja informacij se dopolnjuje s prepovedjo posredovanja neresničnih ali zavajajočih informacij in je podana ne glede na (ne)izražen interes stranke. Banka se svoje pojasnilne dolžnosti ne more razbremeniti z ugovorom, da stranka ni vprašala ali drugače izrazila interesa za pridobitev relevantnih informacij.

Za izpolnitev pojasnilne dolžnosti ne zadostuje dejstvo, da je tožena stranka tožnikoma predočila, da lahko pride do spremembe tečaja in spremembe obroka. Prav tako ne zadostuje dejstvo, da ni posebej poudarjala prednosti kredita v tuji valuti in da tožnikov ni zavajala z zagotovili o pričakovani stabilnosti tečaja. Tožena stranka je bila namreč v okviru pojasnilne dolžnosti dolžna: 1) predočiti tudi slabosti tovrstne kreditne pogodbe ter 2) tožnikoma razkriti informacije, s katerimi je razpolagala, in bi lahko pomembno vplivale na obseg njune pogodbene obveznosti.

Pojasnilna dolžnost ob sklepanju pogodb v tuji valuti ne obsega obveznosti pravilnega napovedovanja gibanja tečaja, vključuje pa dolžnost predstavitve možnosti (verjetnosti) znatnega padca vrednosti domače valute ter pojasnila, kako bi uresničitev te možnosti vplivala na obseg potrošnikovih pogodbenih obveznosti v domači valuti, tako na višino posamezne anuitete kot tudi na višino skupnega zneska, ki bo potreben za poplačilo kredita. To velja toliko bolj, ker je tožena stranka kredite v tuji valuti sama ocenjevala za bolj tvegane in zato zahtevala višjo kreditno sposobnost, poleg tega pa je primerjava obrestnih mer in anuitet ob sklenitvi pogodbe vzbujala vtis, da je kredit v tuji valuti ugodnejši od kredita v domači valuti, zato je lahko pričakovala, da bo povprečni potrošnik, če ne bo primerno seznanjen z mogočimi negativnimi posledicami valutnega tveganja, izbral kredit v tuji valuti.

Izrek

I. Pritožbi se ugotovi, izpodbijana sodba (II., III., IV. in V. točka izreka) se razveljavi in se zadeva v tem obsegu vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o stroških pritožbenega postopka se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Z izpodbijano sodbo je sodišče prve stopnje zavrnilo primarni tožbeni zahtevek za ugotovitev ničnosti Pogodbe o potrošniškem hipotekarnem kreditu št. 5149/0031690 z dne 29. 8. 2007, sklenjene v notarskem zapisu ter Pogodbe o potrošniškem hipotekarnem kreditu št. 5149/0031690 z dne 29. 8. 2007 (II.1 točka izreka). Posledično je zavrnilo tudi zahtevek, da je dolžna tožena stranka tožnikoma plačati 76.760,58 EUR s pripadki, tožnika pa toženi stranki solidarno 109.744,92 EUR s pripadki (II.2 in II.3 točka izreka), ter zahtevek za ugotovitev neveljavnosti in izbris vknjižene hipoteke in vzpostavitev prejšnjega zemljiškoknjižnega stanja (II.5 točka izreka). V celoti je zavrnilo prvi podredni zahtevek za ugotovitev ničnosti posameznih določb navedene kreditne pogodbe, medsebojno plačilo zgoraj navedenih zneskov ter zahtevek za ugotovitev neveljavnosti in izbris vknjižene hipoteke in vzpostavitev prejšnjega zemljiškoknjižnega stanja (III. točka izreka). Nadalje je zavrnilo drugi podredni zahtevek, s katerim sta tožnika zahtevala razvezo navedene kreditne pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, medsebojno plačilo zgoraj navedenih zneskov ter ugotovitev neveljavnosti in izbris vknjižene hipoteke in vzpostavitev prejšnjega zemljiškoknjižnega stanja (IV. točka izreka). Tožnikoma je naložilo, da v roku 15 dni toženi stranki solidarno povrneta pravnne stroške v višini 4.143,42 EUR, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi, ki tečejo od poteka roka za prostovoljno izpolnitev do plačila (V. točka izreka).

2. Zoper sodbo se pritožujeta tožnika in uveljavljata vse pritožbene razloge po prvem odstavku 338. člena Zakona o pravnem postopku (ZPP). Kot bistveno navajata, da je tožena stranka ponujala kredite v CHF z namenom ustvarjanja dodatnih dobičkov, ki jih ni mogoče obravnavati kot plačilo za uporabo denarja (v smislu kavze kreditne pogodbe), prav tako ne služijo ohranjanju njegove vrednosti (kavza valutne klavzule). Kreditna pogodba se je le formalno vodila v CHF. Ker je bil namen pogodbe vseskozi kreditiranje v domači valuti, bi moralo sodišče obremenitev strank presojati z vidika obremenitev v EUR. Tožena stranka je pogodbeno določilo o izplačilu kredita v EUR vnesla na lastno iniciativo. Prav tako je vnaprej in samoiniciativno pripravila dokumentacijo o odprtju podračuna, na katerega sta tožnika nakazovala EUR. Nepravilna je zato ugotovitev sodišča prve stopnje, da sta se tožnika zavedala, da morata zneske vračati v CHF. Tudi če je sodišče upoštevalo vrednost v CHF, bi ob upoštevanju načel varstva potrošnikov lahko ugotovilo, da je podana neenakost dajatev pogodbenih strank. Tožnika sta imela namreč bistveno slabše pogoje pri zagotavljanju sredstev na deviznem trgu, poleg tega tožena stranka ni bila podvržena tveganju spremembe tečaja CHF/EUR, saj si je CHF izposojala na podlagi kratkoročnih posojilnih pogodb, izposojena sredstva pa je že vrnila. Sodišče tudi ni upoštevalo, da so pogodbene določbe toženi stranki omogočale, da se izogne tveganju valutnih sprememb, medtem ko tožnika takšne možnosti nista imela. Tožena stranka je že pred oktobrom 2008 vedela, da se bo CHF okrepil. Za sklenitev kreditne pogodbe v CHF je zahtevala višjo kreditno sposobnost, iz česar izhaja, da se je zavedala, da gre za bolj tvegane pogodbe, vendar tožnikov s tem ni seznanila. Sodišče je zaključek o izpolnitvi pojasnilne dolžnosti napravilo na podlagi izpovedi prič J. Š. in R. P., čeprav sta o bistvenih okoliščinah izpovedovala nasprotno. Prvi tožnik se je za kredit v CHF odločil, ker ga je tožena stranka predstavila kot najugodnejšega. Dejstvo, da mu je primarno ponudila kredit v EUR, tega ne spremeni. Pogodba ni napisana v jasnem in razumljivem jeziku, saj iz drugega odstavka 5. člena ne izhaja, na kakšen način bi lahko spremembe tečaja vplivale na tožnikovo zmožnost vračanja kredita. Sodišče prve stopnje je preveliko težo pripisalo okoliščini, da prvi tožnik pogodbe ni prebral. Zanimarilo je namreč dejstvo, da povprečni potrošnik zaupa bančnemu svetovalcu in kreditno pogodbo v CHF sklene zato, ker mu ta zagotovi, da je zaradi nižje obrestne mere in anuitet ugodnejša od pogodbe v EUR. Na cenovno ugodnost kredita poleg višine začetne anuitete vpliva tudi izpostavljenost tveganju za njeno zvišanje. Tega se je tožena stranka zavedala, vendar tožnikoma ni povedala, da je pri seštevku vseh dejavnikov kredit v tuji valuti manj ugoden oziroma dražji od kredita v domači valuti.

3. Pritožba je bila vročena toženi stranki, ki je v odgovoru na pritožbo predlagala njeno zavrnitev.

4. Pritožba je utemeljena.

5. Sodišče prve stopnje je o odločilnih dejstvih navedlo jasne in popolne razloge, ki si ne nasprotujejo in tudi ne nasprotujejo vsebini spisa. Morebitna napačnost teh razlogov še ne utemeljuje zaključka o storjenih bistvenih kršitvah določb pravnega postopka iz 14. in 15. točke drugega odstavka 339. člena ZPP, temveč lahko predstavlja pritožbeni razlog zmotne in nepopolne ugotovitve dejanskega stanja ter napačne uporabe materialnega prava.

6. Iz neizpodbijanih ugotovitev sodišča prve stopnje izhaja, da je prvi tožnik kot kreditojemalec dne 29. 8. 2007 s toženo stranko sklenil Pogodbo o potrošniškem hipotekarnem kreditu št. 5149/0031690 (v nadaljevanju kreditna pogodba). Z njo je pridobil kredit za prizidek/adaptacijo/gradnjo v višini 180.000,00 CHF, ki se ga je zavezal vrniti v 240 mesečnih anuitetah. Druga tožnica je nastopala kot solidarna porokinja. V pogodbi je bila dogovorjena spremenljiva obrestna mera, sestavljena iz 3 in 12 mesečnega LIBOR-ja in pribitka v višini 2,200 %. Izplačilo kredita je bilo izvedeno v EUR.

7. Dne 29. 8. 2007 je bil sklenjen tudi sporazum o zavarovanju denarne terjatve, na podlagi katerega je bila v zavarovanje obveznosti prvega tožnika iz navedene kreditne pogodbe dogovorjena in ustanovljena hipoteka na njegovi nepremičnini.

8. Za namen plačevanja mesečnih obrokov je prvi tožnik ob sklenitvi pogodbe pri toženi stranki odprl osebni podračun, ki se vodi v CHF. Nanj mesečno nakazuje znesek v EUR, ki ga tožena stranka pretvori v znesek v CHF, ki je nato porabljen za plačilo kreditnega obroka.

9. Tožnika osebne dohodke prejemata v EUR.

10. Iz v spis predloženih podatkov o gibanju tečaja EUR/CHF izhaja, da je ob sklenitvi pogodbe vrednost 1 EUR znašala 1,637 CHF. V letu 2007 se je EUR v razmerju do CHF krepil in na dan 11. 10. 2007 dosegel najvišjo vrednost 1,6803 CHF za 1 EUR. Od konca leta 2007 do sredine leta 2011 je CHF apreciral, vrednost 1 EUR pa je padla na 1,050 CHF na dan 13. 8. 2011. V septembru 2011 je Švicarska centralna banka fiksirala tečaj CHF v razmerju do EUR pri okoli 1,2 CHF za 1 EUR. Ko je dne 15. 1. 2015 vzdrževanje fiksnega tečaja opustila, je vrednost CHF narasla, tako da je bil 1 EUR na ta dan vreden 1,028 CHF. Vrednost 1 EUR se je nato med letoma 2015 in 2017 gibala med 1,030 in 1,117 CHF. Od sredine leta 2017 je zopet zaznaven trend naraščanja vrednosti EUR proti CHF in njegovo približevanje vrednostim, ki so veljale v letih med 2011 in 2015.

11. Zaradi navedenih tečajnih sprememb se je v EUR izražena vrednost kreditnega obroka zvišala. Ob sklenitvi pogodbe je bila ta vrednost približno 740,00 EUR, konec leta 2010 795,00 EUR, v letu 2012 okoli 840,00 EUR, v začetku leta 2015 okoli 880,00 EUR, konec leta 2015 pa okoli 840,00 EUR. Sorazmerno z gibanjem tečaja se je spreminjala tudi v EUR preračunana vrednost neodplačanega dela kredita.

12. Tožnika s primarnim tožbenim zahtevkom zahtevata ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe. Zatrjujeta več razlogov za ničnost kreditne pogodbe: nasprotovanje pogodbe ustavi, prisilnim predpisom in morali (86. člen Obligacijskega zakonika - OZ), odsotnost oziroma nedopustnost pravne podlage (39. člen OZ), obstoj elementov oderuške pogodbe (119. člen OZ) in kršitev pojasnilne dolžnosti, ki ima za posledico nepošteno vsebino pogodbe.

13. S prvim podrednim zahtevkom zahtevata ugotovitev ničnosti posameznih pogodbenih določb.

14. Z drugim podrednim zahtevkom zahtevata razvezo kreditne pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin (112. člen OZ).

15. Izpodbijana kreditna pogodba je potrošniška kreditna pogodba. Materialnopravno podlago spora tako poleg določb OZ predstavljajo določbe Zakona o potrošniških kreditih (ZPotK) in Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot) v zvezi z Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. 4. 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva 93/13).

16. Izpodbijana pogodba je kreditna pogodba v tuji valuti (CHF). Pogodbene obveznosti so bile dogovorjene v tuji valuti, upoštevajoč to valuto je bila dogovorjena obrestna mera, pogodba se je v tuji valuti tudi izpolnjevala. Tega ne spremeni dogovor pogodbenih strank, da bo tožena stranka kredit izplačala v EUR. Prav tako na to ne vpliva dejstvo, da sta tožnika svojo pogodbeno obveznost izpolnjevala na način, da sta na osebni podračun nakazala znesek v EUR. Pravilna je namreč ugotovitev sodišča prve stopnje, da je bilo izplačilo kredita v EUR izvedeno zaradi potreb tožnikov, ki bi lahko zahtevala tudi izplačilo v CHF. Že iz navedb tožnikov nadalje izhaja, da je bil na podračun nakazani znesek pretvorjen v CHF ter da je bilo plačilo anuitet izvedeno v tej valuti. Pritožbeno sodišče nima pomislekov v ugotovitev sodišča prve stopnje, da sta se tožnika zavedala, da bosta morala kredit odplačevati v CHF, za plačevanje preko podračuna pa sta se odločila zaradi enostavnosti poslovanja. Kreditna pogodba namreč ni predpisovala takšnega načina izpolnjevanja obveznosti, zaradi česar bi si tožnika CHF za plačilo lahko zagotovila tudi na drug način.

17. Prisilni predpisi sklenitve kreditnih pogodb v tuji valuti ne prepovedujejo in je tudi v času sklenitve sporne pogodbe niso prepovedovali. V skladu z načelom prostega urejanja pogodbenih razmerij (3. člen OZ) je bila in še vedno je sklenitev takšnih pogodb dopustna.

18. V obravnavani zadevi je bil dan pristen devizni kredit, zato so nepomembne pritožbene navedbe, ki se nanašajo na namen in vsebino valutne klavzule (372. člen OZ). Pogodbena obveznost tožnikov je bila določena v CHF in se z gibanjem vrednosti CHF v razmerju do vrednosti EUR ni spreminjala. Spreminjalo se je le breme izpolnitve, ki je posledica dejstva, da tožnika dohodke prejemata v EUR.

19. Pritožbeno sodišče pritrjuje sodišču prve stopnje, da ima izpodbijana pogodba dopustno podlago, katere bistvo (pravni smisel, namen, smoter) je pridobitev denarja za financiranje od kreditodajalca in kreditojemalčeva vrnitev denarja z obrestmi, kar predstavlja kreditodajalčev zaslužek, ki je razlog odobritve kredita (causa credendi). Morebitno nesorazmerje v obveznostih pogodbenih strank ne pomeni, da pogodba nima kavze ali da je ta nedopustna.

20. Pritožbeno sodišče se strinja s sodiščem prve stopnje, da sporna kreditna pogodba ni oderuška. Ob njeni sklenitvi med dajatvami pogodbenih strank ni bilo očitnega nesorazmerja, prav tako tožnika nista dokazala, da je toženka izkoristila njuno stisko, težko premoženjsko stanje, neizkušenost, lahkomišelnost ali odvisnost (119. člen OZ). Ker je kreditna pogodba sklenjena v tuji valuti, je z vidika načela enake vrednosti dajatev (8. člen OZ) ključna presoja, koliko CHF morata tožnika vrniti, in ne, koliko to znaša v EUR.

21. Sklenitev kreditne pogodbe v valuti, ki ni valuta, v kateri prejema dohodke, za kreditojemalca nedvomno predstavlja tveganje. Prevzem takšnega tveganja v zameno za ugodnejšo obrestno mero sam po sebi ni nedopusten, čeprav bi bilo

tveganje za potrošnika precejšnje in neobvladljivo. Bistveno pa je, da je tveganje prevzeto na podlagi poštenih in odprtih pogajanj ter kot posledica informirane odločitve.

22. Jedro tožbenih in pritožbenih navedb predstavlja očitek toženi stranki, da tožnikov kljub vedenju, da se bo tečaj gibal v njuno škodo, ni obvestila o visokem tveganju, ki ga prevzemata s sklenitvijo pogodbe, kar se sedaj kaže v nesorazmernih premoženjskih izgubah na njuni strani ter velikih in neupravičenih dobičkih na strani tožene stranke. Vsebinsko je te navedbe mogoče strniti v očitek o kršitvi pojasnilne dolžnosti in nepoštenosti pogodbeni vsebini.

23. Po 22. členu ZVPot morajo biti pogodbeni pogoji jasni in razumljivi. Kriteriji za presojo (ne)poštenosti pogodbenih pogojev so urejeni v 24. členu ZVPot. Navedeni določbi ZVPot predstavljata implementacijo Direktive 93/13 v domači pravni red, zato je treba pri njuni razlagi upoštevati tudi njene določbe. V skladu s prvim odstavkom 3. člena Direktive 93/13 za nedovoljenega tako velja pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank. Iz presoje poštenosti sta izvzeta glavni predmet pogodbe, kakor tudi presoja ustreznosti med ceno in plačilom za izmenjane storitve in blago, vendar le, če sta zapisana v jasnem in razumljivem jeziku (drugi odstavek 4. člena Direktive 93/13).

24. Dogovor o valuti vračila je glavni predmet pogodbe, saj gre za bistven del pogodbenega razmerja.¹ Kot takšen je lahko podvržen presoji poštenosti le, če ni bilo zadoščeno zahtevi po njegovi jasnosti in razumljivosti. Slednja pa je izpolnjena le, če je tožena stranka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost.

25. Pojasnilna dolžnost banke v razmerju do stranke izhaja že iz splošne informacijske obveznosti, ki v predpogodbeni fazi zavezuje vse poslovne subjekte in izvira iz načela vestnosti in poštenja. To načelo od banke, ki na trgu profesionalno opravlja storitve na finančnem področju, zahteva, da z nasprotno stranko deli informacije, ki so pomembne za sklenitev posla, vključno s tveganji, ki jih prinaša. Informacije morajo biti resnične in popolne, da se stranka lahko nanje upravičeno zanese. Dolžnost zagotavljanja informacij se dopolnjuje s prepovedjo posredovanja neresničnih ali zavajajočih informacij in je podana ne glede na (ne)izražen interes stranke. Banka se svoje pojasnilne dolžnosti ne more razbremeniti z ugovorom, da stranka ni vprašala ali drugače izrazila interesa za pridobitev relevantnih informacij.²

26. Pri ugotavljanju zahtevane vsebine pojasnilne dolžnosti je treba nadalje upoštevati stališča, ki jih je glede zahteve po jasnem in razumljivem jeziku izreklo SEU, čigar razlaga evropskega prava zavezuje sodišča držav članic EU. V zadevi Andriciuc je tako poudarilo, da je zahtevo po jasnem in razumljivem oblikovanju pogodbenih pogojev treba razlagati široko in je ni mogoče zožiti na njihovo formalno in slovnično razumljivost. Finančne ustanove morajo (z oziroma na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklenitve pogodbe) posojilojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev. Ta zahteva pomeni, da potrošnik pogoj, na podlagi katerega je treba posojilo vrniti v isti tuji valuti, v kateri je bilo sklenjeno, razume tako formalno in slovnično, kot tudi glede njegovega dejanskega obsega, tako da je povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren, lahko ne le seznanjen z možnostjo zvišanja in znižanja vrednosti tuje valute, v kateri je bilo sklenjeno posojilo, temveč je tudi sposoben oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti. Ali je bil potrošnik pravilno obveščen o vseh elementih, ki bi lahko vplivali na obseg njegove obveznosti, se presoja ob upoštevanju vseh okoliščin v posamičnem primeru, ki vključujejo oglase in informacije, ki so bile potrošniku posredovane v okviru pogajanj.

27. Sodišče prve stopnje je v zvezi s pojasnilno dolžnostjo ugotovilo naslednja dejstva:

- tožnika sta v drugem odstavku 5. člena kreditne pogodbe potrdila, da sta seznanjena s tveganjem, ki izhaja iz vsake morebitne spremembe tečaja CHF do EUR in lahko vpliva na njuno zmožnost vračanja tega kredita in to tveganje v celoti prevzela;
- tožena stranka je tožnikoma najprej ponudila kredit v EUR, komunikacija o kreditu v CHF je potekala na podlagi povpraševanja tožnikov;
- tožena stranka tožnikoma kredita v CHF ni ponudila kot najugodnejše opcije;
- svetovalec tožene stranke je tožnika opozoril na možnost spremembe tečaja, pri čemer ni zagotovil, da lahko pride le do 3 do 5 % nihanja;
- tožnika sta se za kredit v CHF odločila, ker je iz informativnega izračuna izhajalo, da je mesečni obrok pri tem kreditu najnižji;
- tožena stranka ni bila dolžna v večji meri pojasniti pasti nihanja tečaja, saj je prvega tožnika zanimalo le to, pri katerem kreditu je njegova obveznost nižja in bi v vsakem primeru izbral takšen kredit;
- prvi tožnik ni prebral kreditne pogodbe in pregledal kreditne dokumentacije, ki bi pojmovno in skladno z izpovedjo prič J. Š. in R. P. morala vključevati tudi določen material v zvezi z gibanjem tečaja CHF/EUR in LIBOR-ja;
- prvi tožnik ni izkazal niti osnovne skrbnosti pri sklepanju kreditne pogodbe, zato posledic spremembe tečaja ne more prevaliti na toženo stranko;

- tožnika nista prava neuki stranki, saj je prvi tožnik nosilec dejavnosti, druga tožnica pa ekonomistka;
- tožnika sta na podlagi njune starosti, poklicne dejavnosti, izkušenj iz preteklosti in lastne osveščenosti vedela in morala vedeti, kaj pomeni valutno tveganje;
- velika sprememba tečaja je predstavljala presenečenje za celotno javnost, zato toženi stranki ni mogoče očitati, da bi jo morala pričakovati in vedeti, kdaj bo do nje prišlo ter v ta namen prilagoditi obseg svojih pojasnil.

28. Pritožnika utemeljeno navajata, da navedena dejstva (še) ne omogočajo zaključka, da jima je tožena stranka ponudila ustrezne in zadostne informacije, da sta lahko na njihovi podlagi ocenila, kakšne ekonomske posledice ima lahko zanj sklenitev dolgoročne kreditne pogodbe v CHF.

29. Sodišče se strinja, da je citirani drugi odstavek 5. člena pogodbe jasen in razumljiv ter da je prvi tožnik sam odgovoren za to, da se z njim ni seznanil. To dejstvo pa bi bilo odločilno le, če bi določba vsebovala vse informacije, ki bi jih morala tožnika prejeti pred sklenitvijo pogodbe. V nasprotju s tem sta iz določbe razvidna le tveganje, ki ga nosi kreditjemalec (sprememba vrednosti CHF v razmerju do vrednosti EUR) in možna negativna posledica (vpliv na zmožnost vračanja kredita), kar pa potrošniku še ne omogoča ovrednotenja prevzetega tveganja. Vključitev navedenega besedila v pogodbo in seznanjenost tožnikov z njegovo vsebino, zato še ne predstavlja zadostne podlage za zaključek o izpolnitvi pojasnilne dolžnosti.

30. Pritožbeno sodišče pritrjuje pritožnikoma, da je sodišče prve stopnje pomanjkljivo ocenilo dokaze, s katerimi sta dokazovala, da jima je tožena stranka kredit predstavila kot varen in ugodnejši od kredita v EUR. Pritožnika utemeljeno navajata, da na to presojo ne vplivata morebitno dejstvo, da je bil tožnikoma prvenstveno ponujen kredit v EUR, kakor tudi ne vprašanje, ali je do pogovora o kreditu v CHF prišlo na pobudo tožnikov ali tožene stranke. Pritožbeno sodišče pritrjuje tožnikoma, da ni jasno, kdo naj bi jima posredoval zahtevane informacije o kreditu, saj iz izpovedi priče J. Š. izhaja, da pri sklenitvi pogodbe ni sodeloval, medtem ko je priča R. P. izpovedal, da je sam zadevo mogoče predstavil v prvi fazi, nato pa je vse prevzel J. Š. Tožnika tudi utemeljeno izpostavljata, da je sodišče prve stopnje nepopolno ocenilo ugotovitev, da ju je pri sklepanju pogodbe zanimalo le, pri kateri pogodbi bo mesečni obrok najnižji. Tudi če to drži, bi sodišče prve stopnje moralo upoštevati, da na višino pogodbene obveznosti ne vpliva le višina obroka ob sklenitvi pogodbe, temveč njegova višina skozi celotno obdobje odplačevanja kredita.³ Sodišče prve stopnje je verjelo priči R. P., da tožnikoma ni zagotavljal nihanja tečaja oziroma anuitete v razponu med 3 in 5 %, ni pa se opredelilo do njunih navedb, da jima je zagotovil, da je CHF stabilna valuta in da večjih nihanj tečaja ni pričakovati. Sodišče prve stopnje se nadalje sklicuje na material v zvezi z gibanjem tečaja CHF in LIBOR-ja, ki naj bi bil tožnikoma na voljo, vendar ne navede, za kateri material je šlo in kaj je iz njega izhajalo. Šele celovita ocena vseh navedenih okoliščin bi nudila zadostno dejansko podlago za materialnopravno presojo o izpolnitvi pojasnilne dolžnosti.

31. V zvezi s to presojo pritožbeno sodišče pojasnjuje, da za izpolnitev pojasnilne dolžnosti ne zadostuje dejstvo, da je tožena stranka tožnikoma predočila, da lahko pride do spremembe tečaja in spremembe obroka. Prav tako ne zadostuje dejstvo, da ni posebej poudarjala prednosti kredita v tuji valuti in da tožnikov ni zavajala z zagotovitvi o pričakovani stabilnosti tečaja. Tožena stranka je bila namreč v okviru pojasnilne dolžnosti dolžna: 1) predočiti tudi slabosti tovrstne kreditne pogodbe ter 2) tožnikoma razkriti informacije, s katerimi je razpolagala, in bi lahko pomembno vplivale na obseg njune pogodbene obveznosti.

32. Glede prvega sklopa pritožbeno sodišče pojasnjuje, da pojasnilna dolžnost ob sklepanju pogodb v tuji valuti res ne obsega obveznosti pravičnega napovedovanja gibanja tečaja, vključuje pa dolžnost predstavitve možnosti (verjetnosti) znatnega padca vrednosti domače valute ter pojasnila, kako bi uresničitev te možnosti vplivala na obseg potrošnikovih pogodbenih obveznosti v domači valuti, tako na višino posamezne anuitete kot tudi na višino skupnega zneska, ki bo potreben za poplačilo kredita. To velja toliko bolj, ker je tožena stranka kredite v tuji valuti sama ocenjevala za bolj tvegane in zato zahtevala višjo kreditno sposobnost, poleg tega pa je primerjava obrestnih mer in anitet ob sklenitvi pogodbe vzbujala vtis, da je kredit v tuji valuti ugodnejši od kredita v domači valuti, zato je lahko pričakovala, da bo povprečni potrošnik, če ne bo primerno seznanjen z mogočimi negativnimi posledicami valutnega tveganja, izbral kredit v tuji valuti. Zaradi napačnega stališča, da je za izpolnitev pojasnilne dolžnosti bistveno, da tožena stranka kreditni pogodbi v tuji valuti ni dajala prednosti, izpodbijana sodba o morebitnih tovrstnih informacijah nima razlogov.

33. Glede drugega sklopa pritožbeno sodišče za vsaj preuranjen ocenjuje zaključek sodišča prve stopnje, da tožena stranka ni mogla pričakovati tečajnih sprememb, do kakršnih je prišlo po sklenitvi pogodbe in v ta namen prilagoditi obsega pojasnil. Tožnika sta tako trdila, da je tožena stranka kot strokovnjak na finančnem področju lahko predvidela, da bo CHF v razmerju do EUR dolgoročno pridobival na vrednosti. Navajala sta, da je Banka Slovenije poslovne banke na tveganje zadolževanja v CHF opozarjala že v Poročilu o finančni stabilnosti iz leta 2005, v katerem je bilo zapisano, da valutno tveganje za banke ne pomeni večjega tveganja, vendar pa je zaradi velike volatilitnosti CHF mogoča realizacija tveganj pri komitentih. Nadalje sta navajala, da je Banka Slovenije poslovnim bankam v juliju 2006 poslala dopis, da morajo komitente popolno in jasno informirati o bančnih produktih, s poudarkom na tveganjih, katerim se kreditjemalci izpostavljajo z najemom posojil v tuji valuti, ter od bank zahtevala, da morajo najprej ponuditi produkt v EUR. Res je, da na podlagi teh pojasnil ni bilo mogoče napovedati točnega gibanja tečajev, vendar to ne pomeni, da ne vsebujejo nobenih informacij, ki bi jih morala tožena stranka deliti s kreditjemalci. Sodišče prve stopnje bi moralo zato oceniti, ali iz poročil izhaja realno tveganje, da pride do dviga vrednosti CHF v primerjavi z vrednostjo EUR in s tem vsaj verjetnost za potrošnika negativne

spremembe tečaja. Če je odgovor pozitiven, bi morala tožena stranka to možnost (verjetnost) tožnikoma predočiti ter jima pojasniti, kako bi njena uresničitev vplivala na obseg njune pogodbene obveznosti.

34. Prvi tožnik je s tem, da ni prebral kreditne pogodbe, ravnal neskrbno, vendar bi bilo to ravnanje mogoče šteti v njegovo breme le, če bi pogodba vsebovala vse pomembne informacije. Poleg tega je sodišče povsem spregledalo tožnikove navedbe, da pogodbe ni prebral, ker je zaupal svetovalcu in je zato verjel, da je že pred sklenitvijo pogodbe prejel vse bistvene informacije, vključno z zagotovitvijo, da gre za varen in v primerjavi s kreditom v EUR ugodnejši kredit. Do teh navedb se bo moralo sodišče prve stopnje v ponovnem sojenju opredeliti. Če se bo izkazalo, da so resnične, zgolj iz dejstva, da tožnik pogodbe ni prebral, ne bo mogoče sklepati, da pojasnil tožene stranke glede valutnega tveganja ne bi vzel resno in da bi se ne glede na njihovo vsebino odločil za kredit v CHF.

35. Sodišče prve stopnje je prenačljeno in preveliko težo pripisalo okoliščini, da je prvi tožnik nosilec dejavnosti, druga tožnica pa ekonomistka. Prvi tožnik je po poklicu obdelovalec kovin z zaključeno nižjo poklicno šolo in nima strokovne izobrazbe s področja ekonomske ali finančne stroke. Druga tožnica pa ima izobrazbo s področja ekonomije, vendar (zaenkrat) ni izkazano, da bi imela posebna znanja s področja bančništva in finančnih trgov, na podlagi katerih bi lahko ocenila ekonomske posledice, ki jih je prinesla sklenitev kreditne pogodbe v CHF.

36. Ker je torej delno zaradi nepopolne dokazne ocene delno pa zaradi napačnih materialnopravnih stališč sodišča prve stopnje dejansko stanje glede pojasnilne dolžnosti nepopolno ugotovljeno, je pritožbeno sodišče pritožbi ugodilo, sodbo glede primarnega zahtevka razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v ponovno sojenje (355. člen ZPP).

37. V ponovljenem postopku bo moralo sodišče prve stopnje po potrebi dopolniti dokazni postopek in po oceni vseh že izvedenih in dodatno izvedenih dokazov ob upoštevanju zgoraj navedenih izhodišč presoditi, ali je tožena stranka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost.

38. Če bo sodišče ugotovilo, da pojasnilna dolžnost ni bila izpolnjena, bo to odprlo vrata presoji poštenosti dogovora o vračilu kredita v tuji valuti kot glavnega predmeta pogodbe. V okviru te presoje bo moralo sodišče prve stopnje ugotoviti, ali je tožena stranka ob sklenitvi pogodbe ravnala dobroverno⁴ ter ali v pogodbenih pravicah in obveznostih strank obstoji znatno neravnotežje. To presojo bo moralo opraviti glede na trenutek, ko je bila pogodba sklenjena, pri čemer bo moralo upoštevati vse okoliščine, ki bi jih tožena stranka lahko poznala ob sklenitvi pogodbe in ki bi lahko vplivale na njeno poznejše izvajanje, ker pogodbeni pogoj lahko pomeni neravnotežje med strankami, ki se pokaže šele med izvajanjem pogodbe (primerjaj 54. točko obrazložitve v zadevi Andriciuc).

39. Ključno vprašanje za presojo slabovernosti in znatnega neravnotežja v prevzetih tveganjih tako ni, ali je tožena stranka lahko predvidela natančno gibanje tečaja, temveč, ali je lahko predvidela, da se tveganje, ki sta ga tožnika prevzela, dolgoročno ne bo realiziralo v njuno korist, da je torej verjetnost zanj negativnega gibanja tečaja pomembno večja kot verjetnost pozitivnega gibanja. Pri presoji predvidljivosti tečajnih sprememb se sodišče prve stopnje ne bo moglo izogniti ugotavljanju vzrokov za spremembo tečaja v času po sklenitvi pogodbe; natančno pa bo moralo oceniti tudi sporočila Banke Slovenije in morebitne druge informacije, s katerimi je razpolagala tožena stranka.

40. Po presoji uravnoteženosti tveganj, ki so jih prevzele pogodbene stranke, bo moralo sodišče prve stopnje oceniti, kako so se oziroma so se lahko pred temi tveganji zaščitile. Pri tem pritožbeno sodišče kot neutemeljene zavrača pritožbene navedbe, da tožena stranka s sklenitvijo kreditnih pogodb ni prevzela nobenega tveganja. Tožena stranka posluje v Republiki Sloveniji, zato je bila tudi zanj pomembna vrednost izpolnitve v EUR. Kot pomembna se utegnejo izkazati dejstva, da je bila tožena stranka dolžna ravnati skladno s 155. členom Zakona o bančništvu (ZBan-1), veljavnega v času sklenitve kreditne pogodbe, na podlagi katerega je bila dolžna izvajati ustrezne aktivnosti za obvladovanje valutnih tveganj; da sama priznava, da si je s kratkoročnostjo kreditnih pogodb, na podlagi katerih si je zagotavljala CHF, zmanjšala tveganje, ter da je bilo vračilo kredita zavarovano s hipoteko, zaradi česar tožena stranka ni bila izpostavljena kreditnemu tveganju oziroma je bilo to omejeno. Prav tako bo moralo sodišče prve stopnje v okviru tega preizkusa oceniti pogodbeno določbo, s katero si je tožena stranka za primer spremembe stopnje tveganja izgovorila pravico predlagati povišanje obrestne mere ali prehod na variabilno obrestno mero, če do dogovora o spremembi ne bi prišlo, pa odstopiti od pogodbe. Ugotoviti bo moralo, ali sta pravica do predčasnega poplačila kredita ter pravica zahtevati spremembo dogovorjene valute kredita v EUR in obrestnega indikatorja v EURIBOR tožnikoma zagotavljali primerljiv obseg zaščite pred valutnim tveganjem.

41. Države članice določijo, da nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev (6. člen Direktive 93/13). V primeru nejasnosti pogodbenih pogojev ni predvidena sankcija ničnosti, temveč se nejasna določila razlagajo v korist potrošnika. Sankcija ničnosti pa je predpisana za pogoje, ki bi bili do potrošnika nepošteni (23. člen ZVPot). Zgolj ugotovitev, da je tožena stranka kršila pojasnilno dolžnost, torej ne bo zadostovala za ugotovitev ničnosti celotne pogodbe. Ta bo mogoča šele ob ugotovitvi, da je dogovor o vračilu kredita v tuji valuti skladno z zgornjimi izhodišči nejasen in nepošten, hkrati pa obstoj pogodbe brez njega ni mogoč.

42. Razveljavitev odločitve o primarnem zahtevku je sama po sebi terjala tudi razveljavitev odločitve o podrednih zahtevkih, s katerima tožnika zahtevata ugotovitev ničnosti posameznih pogodbenih določb in razvezo kreditne pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin.

43. Tožnika sta s prvim podrednim zahtevkom zahtevala ugotovitev ničnosti naslednjih pogodbenih določb: 1) določbe o izplačilu kredita v EUR in menjalnem tečaju, ki bo uporabljen za pretvorbo v pogodbi dogovorjenega zneska v domačo valuto; 2) določbe, ki predvideva uporabo različnih tečajev pri spremembi valute v EUR (prodajni tečaj) in spremembi valute v CHF (nakupni tečaj); 3) določbe, ki daje toženi stranki pravico, da brez navedbe razloga zavrne zahtevo prvega tožnika za spremembo dogovorjene valute kredita in obrestnega indikatorja, zlasti v primeru obstoja zapadlih neporavnanih obveznosti ali tožnikovega neizpolnjevanja katere izmed njegovih drugih s pogodbo prevzetih obveznosti; 4) določbe, po kateri je tožena stranka v primeru spremembe stopnje tveganja v kreditnem razmerju prvemu tožniku upravičena predlagati tej spremembi prilagojeno obrestno mero in 5) določbe, ki daje toženi stranki pravico, da v primeru poslabšanja ob sklenitvi pogodbe ugotovljene kreditne sposobnosti prvega tožnika kadarkoli enostransko izvede spremembo valute ali obrestnega indikatorja, pri čemer mora stroške spremembe plačati tožnik.

44. Glede pogodbenih pogojev, ki sta navedena pod točkama 1) in 2), je sodišče prve stopnje ugotovilo, da je do izplačila kredita v EUR prišlo po odločitvi tožnikov. Ob tem sta se morala zavedati, da bo zato potrebna konverzija valut kot ločen posel, ki ga je izvedla tožena stranka v skladu z veljavnim nakupnim tečajem. Nadalje je ugotovilo, da tožnika kredita nista bila dolžna vračati v EUR, prav tako menjave valut nista bila dolžna zaupati toženi stranki. Navedenim ugotovitvam pritožbeno sodišče pritrjuje. Kljub temu pa je preuranjena odločitev, da ni nepošten pogodbeni pogoj, ki za preračun zneskov v EUR določa drugačen tečaj kot za preračun zneskov v CHF. Takšen pogoj namreč ne ustreza kriterijem iz drugega odstavka 4. člena Direktive 93/13, zato je ne glede na njegovo jasnost in razumljivost podvržen presoji poštenosti po prvem odstavku 3. člena Direktive 93/13. Sodišče prve stopnje se zato v ponovljenem postopku ne bo smelo omejiti na presojo, ali je bil pogoj tožnikoma znan in razumljiv, temveč bo moralo ugotoviti, ali je v nasprotju z zahtevo dobre vere v njuno škodo povzročil znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih.⁵

45. Zahtevek za ugotovitev ničnosti pogodbenih pogojev pod točkama 4) in 5) je sodišče prve stopnje zavrnilo z obrazložitvijo, da v praksi nista nikoli uporabljena, zato ne predstavljata odločilnega nagiba za sklenitev kreditne pogodbe. Pogodba je veljavna ne glede na njuno veljavnost, zato je nadaljnja presoja določil nepotrebna. Glede pogoja pod točko 3) je dodalo pojasnilo, da je pravica tožene stranke do zavrnitve zahteve za spremembo valute pogojena s kršitvijo pogodbe s strani kreditogjemalca. Povzeti razlogi so delno materialnopravno nepravilni, delno pa nepopolni. Dejstvo, da določena pogodbeni določba (še) ni bila uporabljena, ne pomeni, da niso podani pogoji za njeno ničnost. Za to presojo je nepomembno tudi, ali lahko pogodba ostane v veljavi brez teh določb. Sodišče prve stopnje bo moralo zato presoditi, ali imata tožnika pravni interes za ugotovitev ničnosti posameznih določb, in če bo ugotovilo, da ga imata, opraviti še vsebinski preizkus njihove poštenosti skladno z določbami ZVPot in Direktive 93/13. Glede preizkusa, ki ga je opravilo glede pogoja pod točko 3), se bo moralo podrobneje opredeliti do pomena besede „zlasti“ in na tej podlagi ponovno presoditi, ali dikcija pogodbenega določila res izključuje njegovo uporabo v primerih, ki v njem niso izrecno navedeni.

46. Sodišče prve stopnje je zavrnitev drugega podrednega zahtevka utemeljilo z obrazložitvijo, da je bila možnost spremembe tečaja tožnikoma predstavljena, hkrati pa gre za splošno znano dejstvo. Tožnika bi morala s to možnostjo računati že ob sklenitvi pogodbe, zato se na spremenjene okoliščine ne moreta sklicevati. Takšen razlog za zavrnitev zahtevka je vsaj pomanjkljiv. Res je, da sta bila tožnika dolžna upoštevati možnost določenih tečajnih nihanj, vendar to še ne pomeni, da so bile vse spremembe vrednosti EUR v primerjavi z vrednostjo CHF pričakovane in predvidljive. Če bo sodišče ponovno odločalo o zahtevku za razvezo pogodbe zaradi spremenjenih okoliščin, bo moralo zato pojasniti, ali sta tožnika ob skrbnosti dobrega gospodarja lahko predvidela tako velike tečajne spremembe, do kakršnih je prišlo v letu 2010, zlasti pa v letu 2015. Če bo odgovoren negativen, bo moralo pazljivo presoditi še obstoj ostalih predpostavk, ki so določene v 112. členu OZ, in s katerimi se zaradi osredotočenosti na primarni tožbeni zahtevek do sedaj še ni vsebinsko ukvarjalo.

47. V zvezi z denarnim delom zahtevka bo moralo sodišče prve stopnje presoditi, ali imata tožnika pravni interes za uveljavljanje zahtevka, s katerim sama sebi nalagata plačilo obveznosti. Tožnika namreč za plačilo denarnega zneska toženi stranki ne potrebujeata sodne odločbe, temveč ga lahko kadarkoli izvedeta prostovoljno.

48. Ker je bila sodba v zadevi Andriciuc izdana po izdaji izpodbijane sodbe, bo moralo sodišče prve stopnje strankama omogočiti, da se izjavita glede v njej in v tem sklepu zavzetih materialnopravnih izhodišč ter sodišču predložita morebitna dodatna dokazila.

49. Odločitev o stroških pritožbenega postopka temelji na določbi tretjega odstavka 165. člena ZPP.

¹ Takšno stališče je zavzelo tudi SEU v sodbi C-186/16 z dne 20. 9. 2017 (Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banka Românească SA, v nadaljevanju zadeva Andriciuc).

² Prim. Rozman, Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, št. 3-4/2016.

³ Tudi iz izpovedi prvega tožnika izhaja, da je primerjal višino celotne kreditne obveznosti, pri čemer je to storil na način, da je prvo anuiteto pomnožil s številom obrokov.

⁴ Ali je pogodbo sklepala odprto, pošteno in z zadostnim upoštevanjem upravičenih interesov svojega sopogodbjenika kot šibkejša in manj informirane stranke pogodbenega razmerja.

⁵ Primerjaj sodbo SEU C-26/13 z dne 30. 4. 2014 (Árpád Kásler in Hajnalka Káslerne Rábai proti OTP Jelzálogbank Zrt).

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 3, 5, 6, 6/1, 6/2, 8, 39, 86, 86/1, 88, 88/1, 88/2, 112, 119, 372

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 22/1, 22/4, 22/5, 23, 24

Zakon o potrošniških kreditih (2000) - ZPotK - člen 7, 7/1, 7/1-9

Zakon o bančništvu (2006) - ZBan-1 - člen 155

EU - Direktive, Uredbe, Sklepi / Odločbe, Sporazumi, Pravila

Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah - člen 3, 3/1, 4, 4/2, 6

Datum zadnje spremembe:04.10.2018